

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
навчальної роботи

доц. Володимир ПІАСЬКО
«30» серпня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ МІСЬКОГО РОЗВИТКУ

для студентів

галузь знань 10 природничі науки
спеціальність 106 – Географія
освітній рівень магістр
освітня програма Економічна та соціальна географія
вид дисципліни вибірковий компонент
(вибірковий блок «Управління розвитком регіону та міське планування»)

Форма навчання – денна
Навчальний рік – 2021/2022
Семестр – 3
Кількість кредитів ECTS 6
Мова викладання, навчання
та оцінювання українська
Форма заключного контролю **екзамен**

Викладач: Дронова Олена Леонідівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис) (ПІБ)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис) (ПІБ)

КИЇВ – 2021

Розробник: Дронова Олена Леонідівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії

ЗАТВЕРДЖЕНО

«17» 06 2021 р.

Завідувач кафедри

 проф. Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол № 15 від «17» 06 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 6 від «30» 08 2021 р.

Голова науково-методичної комісії доц. Наталія КОРОГОДА

«30» 08 2021р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування знань щодо основ міської політики та існуючих передових підходів планування міст, здатності самостійно приймати рішення щодо відбору даних та вибору методів досліджень при вивченні міського розвитку у різних просторово-часових масштабах із використанням комплексу міждисциплінарних даних та в умовах недостатності інформації, оволодіння навичками управління соціально-економічним і просторовим розвитком міст на засадах збалансованого розвитку з метою формування вміння ставити та успішно розв'язувати на достатньому професійному рівні складні науково-дослідницькі та практичні завдання у сфері міського управління, узагальнювати практику розвитку і розміщення міського господарства, прогнозувати напрями розвитку міст, здійснювати професійну географічну підготовку здобувачів вищої освіти у сфері економічної та соціальної географії.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Здобутий освітній ступінь «бакалавр» та успішне опанування дисциплін «Методологія суспільної географії», «Theorising Human Geography (Теорії суспільної географії)», «Основи регіональної політики», «Географія ризиків та сталий розвиток»;
2. Знання теоретичних та прикладних основ суспільної та економічної географії, урбаністичної географії, управління розвитком регіону, міського і регіонального планування, концепції сталого розвитку;
3. Сформовані вміння кількісно і якісно аналізувати особливості природних та суспільних процесів у географічні оболонці, розробляти, керувати та управляти проектами географічної та міждисциплінарної спрямованості, оцінювати і забезпечувати якість робіт, вміти здійснювати комплексну оцінку та моніторинг ресурсів і територій, прогнозувати розвиток географічних процесів і явищ.

3. Анотація навчальної дисципліни Навчальна дисципліна «Сучасні концепції міського розвитку» сприяє розумінню логіки сучасного розвитку урбанізації як просторового феномена, що визначає головні риси організації суспільства – територіальні, економічні, соціальні та екологічні, формує системи міських поселень локального, регіонального, національного та глобального рівнів, призводить до появи нових змістів міських утворень. Курс окреслює особливості впливу глобалізаційних процесів на функціонування міст і можливі тренди їх розвитку у цьому контексті, а також аналізує гострі проблеми, що існують у міському середовищі. Аналізуються тенденції розвитку міст в умовах неоліберальної політекономічної доктрини світу. Окремими складовими дисципліни є вивчення засад міської політики, основ ландшафтного планування і стратегічної екологічної оцінки просторових планів, міського маркетингу та брендингу. З метою пошуку найкращих практик щодо міського розвитку детально висвітлюються умови формування, принципи і заходи міської політики Європейського Союзу. Аналіз сучасних концепцій нового урбанізму, сталого та інтегрованого міського розвитку, креативних, розумних, зелених міст формує у студентів розуміння напрямків збалансованого, соціальноорієнтованого розвитку міст з високим рівнем стійкості, якості міського середовища та екологічної безпеки, соціальною захищеністю населення.

4. Завдання вивчення дисципліни передбачають формування у студентів:

- здатності реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-1);
- здатності мотивувати людей та рухатися до спільної мети і діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК-11);
- здатності до абстрактного мислення, пошуку, опрацювання, аналізу та синтезу інформації в географічних дослідженнях міст, проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК-13).
- знань сучасних засад взаємодії природи і суспільства, сталого розвитку із застосуванням принципів раціонального використання ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, регіонального розвитку територіального та міського планування (ФК-2);
- розуміння міста як єдиної системи, найважливіших проблем його структури та розвитку на різних просторових масштабах (ФК-3) в умовах застосування неоліберальних підходів у системі управління;
- уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів ландшафтного міського планування, здійснення SEO програм і планів розвитку міст, складання стратегічних планів і програм міського розвитку на засадах збалансованості і стійкості (ФК-6);

- знань основних сучасних загальнонаукових та географічних теорій, концепцій, парадигм, здатність їх застосовувати для формування світоглядної позиції (ФК-9), зокрема новітніх підходів до конструювання міст на засадах нового урбанізму, транзитно-орієнтованого розвитку та можливості їх застосування на теренах України.
- розуміння особливостей і переваг сталого інтегрованого міського розвитку, ознайомлення з основами концепцій «розумного», «зеленого», «креативного» міста, розуміння значення та принципів формування комфортних міських просторів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та / або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Поняття: глобалізація, глобалізм, мондіалізація, інтеграція; глобалізаційні тренди і виклики політичного, економічного, соціального життя суспільства.	лекція, семінар	тест, бліц опитування, виконання творчих завдань (case study), виступи на семінарах, реферат, екзамен	3%
1.2	Перспективи глобалізації; сутність понять глобалізація 3.0., поляризація, острівцізація та коммонізація; особливості розвитку міських систем за різних сценаріїв глобалізаційних процесів.	лекція, семінар		3%
1.3	Сутність міського маркетингу і елементи маркетингової діяльності; поняття «бренд» і «брендинг» та їх атрибути; особливості брендингу територій.	лекція, семінар		3%
1.4	Сутність неоліберальної моделі економічного і політичного розвитку суспільства; головні ознаки неоліберальної урбанізації; особливості неоліберальної міської політики; рівні неоліберальних урбанізаційних процесів.	лекція, семінар		3%
1.5	Ключові явища реакції міського простору на виклики соціально-економічних неоліберальних процесів; провідні трансформаційні процеси, що змінюють міський простір за умов неоліберальної урбанізації.	лекція, семінар		3%
1.6	Ознаки неолібералізму у пост-радянських містах; поняття і потенційні трансформації нодальних територій міста.	лекція, семінар		3%
1.7	Основи міської політики у Європейському контексті; поняття, рівні, завдання, способи реалізації міської політики; механізм міської політики ЄС; мету і найважливіші риси сучасної міської політики ЄС.	лекція, семінар		3%
1.8.	Основи управління міськими агломераціями; сутність агломерації як об'єкту управління; провідні підходи до виділення меж міських агломерацій в управлінських цілях; досвід управління агломераціями у США та ЄС; стан та перспективи управління агломераціями в Україні.	лекція, семінар		3%
1.9	Сутність сталого розвитку міст; основоположні документи сталого міського розвитку ЄС; поняття міська стійкість; зміст і складові поняття «зелена інфраструктура».	лекція, семінар		3%
1.10	Основи ландшафтного планування і стратегічної екологічної оцінки просторового планування на місцевому рівні.	лекція, семінар		3%
1.11	Підходи до конструювання міста модернізму; основи і принципи формування, приклади, причини виникнення нових течій у конструюванні міст.	лекція, семінар		3%
1.12	Сутність концепції нового урбанізму, приклади її застосування в США, ЄС; концепції розвитку міст, орієнтованих на транзит.	лекція, семінар		3%
1.13	Основи інтегрованого міського розвитку; основоположні документи, мету, завдання інтегрованого міського розвитку ЄС; особливості управління і планування розвитку міст на засадах IMP.	лекція, семінар		3%

3. Розробляти та впроваджувати механізми територіального (просторового, міського) планування, регіонального управління, здійснювати моніторинг регіонального розвитку, складати плани та програми (ПРН-9)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4. Ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові географічні об'єкти, їхні властивості, змістовні характеристики (ПРН-13)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Результати навчання дисципліни (код)	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3	4.1	4.2
Програмні результати навчання (назва)									
1. Розробляти, керувати та управляти проектами географічної та міждисциплінарної спрямованості, оцінювати і забезпечувати якість робіт (ПРН-4)	+	+	+	+	+	+		+	+
2. Знати сучасні кількісні та якісні методи географічних досліджень, вміти їх застосовувати у виробничій та науково-дослідницькій діяльності (ПРН-7)	+	+	+	+	+	+			
3. Розробляти та впроваджувати механізми територіального (просторового, міського) планування, регіонального управління, здійснювати моніторинг регіонального розвитку, складати плани та програми (ПРН-9)	+	+	+	+	+	+	+	+	+
4. Ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові географічні об'єкти, їхні властивості, змістовні характеристики (ПРН-13)	+	+	+	+	+	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1. Форми оцінювання: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами виступів (презентацій), рефератів, творчих завдань (case study), письмових тестових контрольних робіт.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- ✓ результати навчання – **1.1–1.15 (знання)** - до 3% за кожен;
- ✓ результати навчання – **2(вміння РН 2.1-2.6)** - до 25%;
- ✓ результати навчання – **3 (комунікація)** - до 10%.
- ✓ результати навчання – **4.1-4.2 (автономність та відповідальність)** - до 10% за кожен.

Семестрове оцінювання. У курсі передбачено **2 змістовних частини**. У змістовну частину 1 входять теми: 1 - 3. У змістовну частину 2 – теми 4 - 6. Заняття проводяться у вигляді лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна – **екзаменом**. Обов'язковим для допуску до іспиту є виступи з презентаціями та доповідями на семінарах, виконання творчих завдань (case study), успішне написання тестових контрольних робіт.

Упродовж семестру, після завершення вивчення змістовних частин, проводяться тестові контрольні роботи. Для студентів, які упродовж семестру не досягли мінімального рубіжного рівня оцінки (60% від максимально можливої кількості балів) проводиться заключна семестрова контрольна робота, максимальна оцінка за яку не може перевищувати 40% підсумкової оцінки (до 40 балів за 100 – бальною шкалою).

Умовою отримання позитивної результуючої оцінки з дисципліни є досягнення не менш як 60% від максимально можливої кількості балів, при цьому, оцінка за результати навчання, передбачені пунктами 2 та 3 не може бути меншою ніж 50% від максимального рівня (не менше 10, 15 та 5 балів відповідно).

Підсумкове оцінювання у формі екзамену. Максимальна кількість балів на екзамені - 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на екзамен).

Студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум – 20 балів* до складання екзамену не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску до екзамену – *38 балів*.

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання усіх видів робіт здійснюється впродовж семестру, включаючи і самостійну роботу та виконання практичних завдань.

- Презентації, реферати та виступи на семінарах за темами 1-2 – термін виконання – **до 1 листопада,**
- Творчі завдання за темами 1-2 – термін виконання – **до 1 листопада,**
- Тестова контрольна робота 1 – термін виконання – **до 5 листопада,**
- Презентації, реферати та виступи на семінарах за темами 3-4 – термін виконання – **до 15 грудня,**
- Творчі завдання за темами 3-4 – термін виконання – **до 15 грудня,**
- Тестова контрольна робота 2 – термін виконання – **до 20 грудня.**

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
<i>Змістовна частина I. Міські системи в контексті глобальних світових процесів</i>				
1	Розвиток міст в процесі глобалізації.	8	4	30
2	Особливості розвитку міст в умовах неоліберальної урбанізації.	8	4	33
<i>Змістовна частина II. Сучасні концепції збалансованого міського розвитку</i>				
3	Міська політика ЄС на основі парадигми збалансованого розвитку.	6	3	20
4	Концепції та інструменти досягнення збалансованого міського розвитку.	8	4	30
всього		30	15	133

Загальний обсяг 180 год, в тому числі:

Лекції – **30 год**.

Семінарські заняття - **15 год**.

Самостійна робота – **133 год**.

Консультації – **2 год**.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Дронова О.Л. Геоурбаністика: навч. посіб. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. 419 с. http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Geourbanistika.pdf
2. Дронова О.Л., Нагорний Т.В. Напрямки розвитку України за різними сценаріями глобалізаційних процесів. *Український географічний журнал*, 2021, №2, С. 20-31. <https://doi.org/10.15407/ugz2021.02.020>
3. Dronova O., Maruniak E. Changing the symbolic language of the urban landscape: Post-socialist transformation in Kyiv. *Handbook of the Changing World Language Map*, 2019. P. 1-33. http://geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Navch_metod_rozrobka_Dronova_M_arunyak.pdf
4. Dronova O., Klyui K., Khomenko D. From neoliberal practices to the participative democracy of integrated urban development: the path of residential housing in “Liko-grad” Kyiv. *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*, 2021, Vol. 85. P. 72-86. <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2021.85>
5. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін: монографія / за ред. К.Мезенцева, Я.Олійника, Н.Мезенцевої. Київ: «Фенікс», 2017. 438 с. <http://www.geokyiv.org/pdf/Urban%20Ukraine.pdf>
6. Изменения городского пространства в Украине: монография / Под ред. Л.Г.Руденко. Київ: Реферат. 2013. 160 с.
7. Функции городов и их влияние на пространство/ под ред. Л.Г.Руденко. Київ. Феникс, 2015. 292 с.
8. Аналітичний звіт «Міста 2030: модернізуйся, або вимирай». Ukrainian Institute for the Future, Interproject GmbH, 2018. 112 с. <https://www.slideshare.net/ZubkoGennadiy/book2030cityinfuture>

Додаткові:

9. Al-Hamarneh A., Margraff, J. Scharfenort N. (eds.). *Neoliberale Urbanisierung: Stadtentwicklungsprozesse in der arabischen Welt*. transcript Verlag, 2019.
10. Brunn S. D., Dronova O., Kononenko O. Slavutych atomograd as the last ideal city of the USSR: Challenges and adaptation mechanisms of resilience. *GeoJournal*, 2020, P.1-17.
11. Davidson M., Lees L. New-build ‘gentrification’ and London’s riverside renaissance. *Environment and planning A*, 2005. Vol. 37(7). P. 1165-1190.
12. Dronova O., Brunn S. How neoliberal globalization processes are transforming Kyiv’s nodal areas. *Urbani Izziv*, 2018, Vol. 29(2). P. 96-110.
13. Dronova O., Maruniak E. Changing the symbolic language of the urban landscape: Post-socialist transformation in Kyiv. *Handbook of The Changing World Language Map*. Brunn S.D., Kehrein R. (eds.). Springer Publishing, 2019.
14. Giffinger R., Fertcher C., Kramar H. et al. *Smart Cities – Ranking of European Medium-size Cities*. Final Report. October, 2007. [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.smart-cities.eu/download/smart_cities_final_report.pdf
15. Golubchikov O., Badyina A., Makhrova A. The hybrid spatialities of transition: Capitalism, legacy and uneven urban economic restructuring. *Urban Studies*, 2014, Vol.51(4). P. 617-633.
16. Hirt S. A. *Iron curtains: Gates, suburbs and privatization of space in the post-socialist city*. John Wiley & Sons, 2012. 256 p. http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036
17. Lefebvre H. *Writings on cities*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 1996.
18. Mumford L. *The City in History: its Origins, its Transformations, and its Prospects*, New York, 1961. 464 p.
19. New Urbanism Congress Official Website. Режим доступу: <https://www.cnu.org>
20. Robinson J. Starting from anywhere, making connections: globalizing urban theory. *Eurasian Geography and Economics*, 2016, Vol. 57(4-5). P. 643-657.
21. Stanilov K. Urban development policies in Central and Eastern Europe during the transition period and their impact on urban form. In: *The post-socialist city* (pp. 347-359). Springer, Dordrecht, 2007.
22. Stenning A., Smith A., Rochovska A., Swiatek D. *Domesticating Neo-liberalism: Spaces of Economic Practice and Social Reproduction in Post-socialist Cities*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.

23. TOD Standard V2.1. USA Institute for Transportation and Development Policy. [Електронний документ]. Режим доступу: <https://www.itdp.org/tod-standard/>
24. World Cities Report 2020. United Nations Human Settlements Programme, 2020. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_2020_report.pdf
25. Адамов Б. І. Організаційно-економічні основи управління розвитком міст. Київ, 1998. 215 с.
26. Берданова О. В., Вакуленко В. М., Валентюк І. В. та ін. Планування соціально-економічного розвитку міста: монографія / за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. Київ, 2011. 160 с.
27. Бойко-Бойчук О. В. Стратегії розвитку міст України. Київ, 2002. 156 с.
28. Вакуленко В. М. Стратегічне планування економічного розвитку великого міста як інструмент підвищення ефективності його управління. Київ, 2003. 216 с.
29. Визгалов Д.В. Брендинг города. Москва: Фонд «Институт экономики города», 2011. 160 с.
30. Гладкий О. В. Наукові основи суспільно-географічних досліджень промислових агломерацій: монографія. Київ: ВГЛ Обрії, 2008. 360 с.
31. Гладкий О., Іщук С. Географія міст. Геоурбаністика: підручник. Київ: Паливода, 2014. 299 с.
32. Глобальный город: теория и реальность / Под ред. Н. А. Слуки. Москва: ООО Аванглион, 2007. 243 с.
33. Город в контексте глобальных процессов / Под ред. И.И.Абылгазиева, И.В.Ильина, Н.А.Слуки. Москва: Издательство Московского университета, 2011. 448 с.
34. Гукалова І. В. Якість життя населення України : суспільно-географічна концептуалізація: монографія. Київ: Друкарня МВС України, 2009. 347 с.
35. Дронова О.Л., Кононенко О.Ю. Славутич: формування потенціалу стійкості міста в умовах сучасних викликів та загроз. *Український географічний журнал*, 2019, № 3, С. 22-36.
36. Дронова О.Л., Лис Я.С. Управління міськими агломераціями: європейський досвід для реформ в Україні. *Український географічний журнал*, 2016, № 1. С. 47-52.
37. Європейська Хартія інновацій та доброго врядування на місцевому рівні (м. Валенсія, 15-16 жовтня 2007 р). [Електронний документ]. Режим доступу: <http://www.slg-coe.org.ua>
38. Європейська Хартія міст II (Маніфест нової урбаністики). Страсбург, 2008. [Електронний документ]. Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1293215&Site=CM>
39. Європейська Хартія місцевого самоврядування (Страсбург, 15.10.1985). [Електронний документ]. Режим доступу:
40. Лейпцігська хартія про сталий розвиток Європейських міст (2007 р.). [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.rfsustainablecities.eu/IMG/pdf/leipzig_charta_ru-2_cle65c185.pdf
41. Лефевр А. Социальное пространство. [Електронний документ]. Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2010/2/le1-pr.html>
42. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. Одеса, 2012. 714 с.
43. Офіційна Інтернет-сторінка ООН з програми Хабітат. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/decl_habitat.shtml;
44. Пивоваров Ю.Л. Основы геоурбанистики. Москва: Гуманитар. изд. центр «Владос», 1999. 231 с.
45. Порядок денний на 21 століття, Ріо-де-Жанейро 1992. (зокрема Глава 7. Сприяння сталому розвитку населених пунктів) [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml
46. Резолюція 66/288 Генеральної асамблеї ООН «Ріо + 20» «Майбутнє, якого ми прагнемо» (Ріо 27 липня 2012). [Електронний документ]. Режим доступу: <http://www.un.org/ru/sustainablefuture/>
47. Робле-Дюран М. Город, которым не спекулируют. [Електронний документ]. Режим доступу: <http://expert.ru/expert/2013/05/gorod-kotoryim-ne-spekuliruyut/>
48. Слука Н. А. Геодемографические феномены глобальных городов. Смоленск: Ойкумена, 2009. 317 с.
49. Соціальна Хартія міст – членів союзу Балтійських міст (Росток, 2001 р.). [Електронний документ]. Режим доступу: www.social-hansa.de/assets/data/15660/15660.pdf
50. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект: монографія / за ред. Ю. О. Куца, В. В. Мамонової. Харків, 2008. 335 с.
51. Теорія і практика управління розвитком міських агломерацій: монографія / С.В. Богачов, М.В. Мельникова, В.А. Устименко та ін. Харків: ТОВ «Водний спектр Дж-Ем-Пи», 2017. 209 с.

<http://www.iepd.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/10/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F-2017.pdf>

52. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів: посібник. Київ, 2012. 183 с.

53. Управління сучасним містом: підручник / за ред. В.М.Вакуленка, М.К.Орлатого. Київ: НАДУ, 2008. 632 с.

54. Харви Д. Городской опыт. [Електронний документ]. Режим доступу: http://psychogeo.spb.ru/page_255.html

55. Харви Д. Краткая история неолиберализма. [Електронний документ]. Режим доступу: <http://www.e-reading.link/bookreader.php/135516/Harvi-Kratkaya-istoriya-neoliberalizma.html>

56. Харви Д. Неолиберальная урбанизация. [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.redflora.org/2012/07/blog-post_06.html

57. Харви Д. Право на город. [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.intelros.ru/pdf/logos_03_2008/04.pdf

58. Хартія "Міста Європи на шляху до сталого розвитку" (Ольборзька Хартія, Данія, 27 травн. 1994 р.); http://www.ecology.donbass.com/articles-pdf/aalborgcharter_russian.pdf